

KÖZJÁTÉK

Eötvös Károly: *Baltoni utazás* – részlet

Eljött Füredre Bihari is, a híres cigánymuzsikus s a legnagyobb magyar zeneszerző.

Még máig is a legnagyobb. Se Czinka Panna, se Lavotta, se Csermák, se Erkel, se a többi meg se közelíti az ő zenéjét eredetiségben, gazdagságban és magyarságban.

Vay Ábrahám biztatta föl Pesten, hogy jöjjön Füredre. S az öreg fölrakott két kocsi-ra való cigányt, s egy este ott termett a lóakolnál.

Egy vegyes hangszerű zenekar volt akkor Balatonfüreden, vonó, fúvó, ütő és csilingelő szerszámokkal. A karmester Ruzsicska volt, a veszprémi székesegyház zenekarának igazgatója, akkor híres zeneszerző s néhány kitűnő magyar dalnak alkotója is.

Bihari az esti szürkületben fölballag a vendéglőhöz, s annak egyik hátulsó szobájában zenét hall. Odaáll az ablak elé, s hallgatja a zenét. Végre megfog egy háziszolgát, s megkérdezi, micsoda zene ez?

– Ruzsicska úr új országgyűlési zenét komponált, azt tanítja be a kórusnak, most tartja a próbákat, holnap délután öt órakor fogja eljátszani a promenádon az uraságok előtt.

Biharinak rövid zsinóros dolmánya s rövid vágott bajusza volt. Dolmányán rántott, bajuszán pödörített egyet, s aztán még egyszer nagy figyelemmel végighallgatta az új zenealkotást. Végighallgatta és megtanulta. Visszaballagott társaihoz.

– Gyerekek, mondjátok meg a kocsisoknak, holnap reggeli négy órakor befogjanak, ti is a szerszámmal legyetek készen, megyünk Arácsra.

Ez egy szomszéd falu, tízpercnyi távolságban.

A cigányok kimentek oda, Bihari ott a Kassich-ház kertjében elhúzta Ruzsicska zenedarabját, s megtanította rá cigányait. Nyolc órára már úgy húzták, mintha gyerekek óta mindig húzták volna. Tizenegy órára aztán visszamentek a fürdőtelepre, s azt mondták, most érkeznek Pestről, Veszprémben háltak az éjjel. Nagy volt az öröm az urak közt, s nyomban elhatározták, hogy az ebédnél Bihari játszik. Az ebédnél ott volt Ruzsicska is és egy mellékasztalnál valamennyi kórusnémet.

„Kórusnémet”!

Igenis az. Mert a jó veszprémi kanonok urak a templomba a cigánymuzsikust be nem eresztik. Istennek és az ő szentjeinek s a boldog mennyei seregeknek fülét nagyon bántaná a cigánynak muzsikája. Reggel a templomban, délután a kocsmában muzsikálni nem lenne istennek tetsző dolog.

Magyar ember pedig nem megy muzsikusnak még a szentek kedvéért se.

Hoznak tehát Ausztriából és Csehországból muzsikust. Valamennyinek nagy haja, szemüvege és kottája van. Háromszáz forint fizetést kap évenként s szabad élelmezést a kanonok urak asztalhulladékán. Ötven esztendeig legyen is ott: magyarul meg nem tanul. De a fia már mindnek jó magyar.

Nos hát ez a kórusnémet. Így hívja őket a veszprémi polgár. Aki különben szóba se áll velük. Csak a kapcások, bábsütők, posztónyírók és kéményseprők állanak velük szóba, mert ezek velük egy országból valók többnyire.

A cigány egy óra alatt betanul egy operát kotta nélkül. A kórusnémetnek pedig egy hónapig kell egy csárdást tanulni kottából, míg megtanulja. S akkor se tudja igazán. De

azért a kórusnémet lenézi a cigányt. Még a kottát se ismeri. Igaz, hogy a cigány még csak lenezésére se tartja érdemesnek a kórusnémetet.

– Még azt se bízom rá, hogy a hegedűt hozza utánam!

Megkezdődik az ebéd. A leves után jön az első pohár bor, a badacsonyi ürmös. S aztán fölharsan Bihari nótája.

Bihari nótája! Az az öröktől fogva szép magyar zene. Az a bús és büszke dallam! Az a háromszáz esztendősi nemzeti bánat! A győzelem rivallása, a bujdosónak búcsúdala, a kemény kurucnak sarkantyúpengése, a menyecskének ezüst kacagása. Imádság, szerelmi mámor, harci dal és daliamérgőzés együtt, egyszerre, egymás után.

Leveti dolmányát az öreg Bihari, s panyókán veti fél vállára. Előreáll egy lépéssel, kemény szemével kinéz az ablakon, odabámul a napfényes egekbe, s egy pacsirta-dalnyi előjáték után rázendíti Ruzsicska országgyűlési diadalzenéjét.

Elhallgatnak az urak, leteszik a kést és villát, erős érzés dagasztja a lelket, soha-se hallották ezt a zenét. Odanéznek arra a lánnglelkű öreg cigányra, s szívükbe ölelik szürke fejét.

Hanem ahány kórusnémet a világon van: az mind sóbálvánnyá meredt az első hangok után. A kórusnémet csak tud enni, ha van mit. Szeret is enni, ha ingyen adják. De lehetett őelöttük akármilyen étel-ital, hozzá nem tudtak volna nyúlni egy világért. Hisz ez az a dal, amelyet ők egy hónap óta tanulnak. S az a cigány mégis húzza, mégis jobban húzza, pedig kotta sincs előtte. Hát ördög ez a cigány?

Szegény jó Ruzsicska! Holt ember lett abban a pillanatban. Először azt gondolta: megöli magát. Aztán odament a tihanyi apáthoz, kezét csókolt neki, és sírva fakadt.

– Megyek haza, eresszen el engem, azt gondoltam, hogy ezt a zenedarabot én csináltam. Nem vagyok én csaló, se tolvaj, se gazember.

Sírt, mint a záporosó. A jó öreg apátúr megsajnálta.

– Ne sírj, flam. Bihari az, aki húzza a te zenédet. Inkább légy rá büszke, s köszönd meg neki. Megcselekedte ő már Beethovennel is ezt a bécsi kongresszuson.



Bihari János arcképe (Donát János, 1820)